

„A Tisza-parton mit keresek?”

„Ha lehet, legyünk jobbak ma, mint tegnap voltunk”

BESZÉLGETÉS KOVÁCS KEVE ÜVEGTERVEZŐ IPARMŰVÉSSZEL

Munkáival Szegeden is több közintézményben jelen van a hazai üvegtervezés egyik reprezentánsa, Kovács Keve iparművész, aki egy másik Tisza-parti városban, Csongrádon született 1951-ben. A budapesti Török Pál utcai művészeti szakközépiskolában érettségizett, majd évekig tartó „barangolás” után 1985-ben vették fel a Magyar Képzőművészeti Főiskola grafikus szakára. Közben az iparművészetre is áthallgatott, második diplomáját már ott szerezte 1991-ben. Gazdag Gyula hívására néhány évig a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanított, 1993-tól pedig a Szegedi Tudományegyetem tanárképző főiskolai karának oktatója és a SZÖG-Art Művészeti Egyesület tagja. Elsősorban az ólomüveg technikáját műveli, munkáiban szitanyomással gyakorta felhasznál grafikus elemeket, kalligrafikus, archaikus írást. Kedvelt formája a tondó, alkotásait – amelyek többnyire nem figurális művek – kompozíciós fegyelem, tiszta fogalmazás, az üveg színerejének hangsúlyozása jellemzik. Ólmozott üveglakokai többek között Sajópetri római katolikus templomát, a Miskolci Nemzeti Színházat, a szegedi tanárképző főiskolai kar központi épületét, a Budai Hengermalmot és a MATÁV székházát díszítik. Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Ady téren épülő új központi könyvtára számára készít különleges ablakokat, amelyekkel a magyar betűtervezés kiemelkedő egyéniségei számára állít emléket.

– Milyen gyermekkorra volt Csongrádon?

– Kellemes emlékeim vannak Csongrádról. Az idő persze megszépíti az emlékeket: a rosszat elfelejtjük, a jót felnagyítjuk, valószínűleg ezzel én is így vagyok. Korán kezdtem el rajzolni. Egyszer édesanyámék elmentek a vásárba, nagyon kis srác voltam még, és szerettem volna én is velük menni. Malacot akartak venni, siettek, ezért nem vittek magukkal. Dühömben otthon összeszedtem az összes papírt, és nekiálltam, hogy telerajzoljam. Elképzeltem, milyen malacok lehetnek a vásárban, hogyan állhatnak

a kocsik. Akkoriban még hagyományos vásárokat tartottak lacikonyhával, szekerekkel, mindenféle állattal, sőt néha még mutatóványosokkal is. Egy ötéves kislány ez nagy élményt jelentett, mivel nem tudtam másképp tiltakozni, lerajzoltam. A következő emlékeim már az iskolából származnak: az alsó tagozatban az idős Percz Jenő volt a rajztanárom. Arra már nem emlékszem, milyen korrektúrát adott és miket mondott, de őrzök magamban egy képet róla: úgy állt előttem, mint Rippl-Rónai idős kori arcképe. Percz tanár úr okos, türelmes és beleérző volt, a szemem keresztül élt. Ő adta az első ösztönzést számomra, és abban is iránymutatást adott, hogyan kellene rajzolnom. Csongrádon az azóta megszűnt Dohányosri iskolába jártam, ami valamikor dohánybevéltő volt, a ház arról kapta a nevét. Ma is emlékszem az iskola épületére, a lépcsőre, a nagy termekre. Később átkerültünk a Síp utcai iskolába, ami már egy modernebb épület volt, a folyosót a négy évszokról szóló, a mezei munkák négy válfaját ábrázoló domborművek díszítették. Ezek a plasztikák nagy hatást gyakoroltak rám, mindennap megcsodáltam őket. Ott találkoztam Palásthy Pali bácsival – sajnos már nincs közöttünk –, aki nagyon lelkes rajztanár volt. Olyan, amilyenekre az általános iskolákban ma is nagy szükség lenne a vizuális kultúra oktatása terén. Tőle nagyon sok számomra izgalmas információt kaptam, és attól kezdve foglalkoztam igazán komolyan a rajzzal. Akkoriban ment egy sorozat a televízióban, *Rajzolj velünk!* címmel, amiben Pali bácsi segítségével kétszer is szerepeltem.

– *A hatvanas években nagy dolog lehetett egy vidéki kisvárosból megjelenni a televízióban...*

– Komoly siker volt, az egész város beszélt róla, hiszen akkoriban tényleg egészen mást jelentett szerepelni a médiában. A rajztanárom elkísérhetett a felvételekre, szabadságot adtak neki. Addig soha nem jártam a fővárosban, nem láttam nagy múzeumokat sem. Olyan kiállításokat néztünk meg, amilyenekről egy vidéki kisvárosban nem is álmodhattunk. Ezek az élmények fontos lépcsőfokokat jelentettek a pályafutásom szempontjából.

– *A családjában volt valakinek köze a képzőművészethez?*

– Igen. Édesapámat, ha jól tudom, a háború előtt be akarták kapcsolni a KALOT-mozgalomba, hogy segítsék a továbbtanulásban. Ez azonban elmaradt, mert a nagyapámmal valamilyen gazdasági vállalkozásba fogtak, ami sikeres lett, és úgy érezték, nem hagyhatják abba. Apám így nem bontakoztathatta ki ez irányú tehetségét. Ebből az időszakból maradt egy makett, amely az egyik környékbeli templomot ábrázolja. Apám belefárgatta a papot, a ministráns gyerekeket és azokat az embereket, akik oda jártak. Nem tudom, megvan-e még, srác koromban a nagyanyám a padláson őrizte. A maga nemében nagyon komoly munka volt, apám a nagyapámtól nem kaphatott hozzá segítséget. Abban a korban ez a makett meglepő teljesítménynek számított, nagy sikert aratott. Apai nagyanyámat említhetném még, aki a tanyájuk igényesen megépített baromfiudvarán az istálló falára madarakat festett. Nem tudom, ma hogyan értékelném, középiskolás szemmel nagyon sikeres ábrázolásoknak tartottam ezeket ahhoz képest, hogy minden előképzettség nélkül készültek.

– *Nagy lépés lehetett az általános iskola után elhagyni a csongrádi kisvárosi közösséget, és egy rangos fővárosi művészeti középiskolában továbbtanulni. Hogy emlékszik erre?*

– Kisszácként nem vettem részt Csongrád életében. Utólag világosodott csak meg számomra, hogy milyen hierarchikus volt a város társadalmi szerkezete, kik voltak

azok az iparos családok, akik ténylegesen alakították a közéletet, és hol volt a mi helyünk abban a zárt világban. Abból a társadalmi struktúrából akkor én csak annyit láttam, hogy anyámmal ellentétben például az óras felesége nyáron is kalapban és kesztyűben járt a vasárnapi istentiszteletre, mint ahogyan a templomban a vele egy sorban ülő többi asszony is. Fontos volt, hogy a szüleim Palásthy Pali bácsi javaslatára megengedték, hogy a fővárosba menjek továbbtanulni. Budapest, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola Csongrádhoz képest egy másik világ volt. Az első trauma az irodalomórán ért. Csongrádon az iskola legolvasottabb diákjai közé tartoztam, egy „karcsúsított”, olvasmányos ifjúsági változatból még az Iliász és az Odüsszeia cselekményét is ismertem. De az nem volt világos számomra, hogy ez a könyv az eredeti eposzok prózai átirata volt csupán. Amikor válaszoltam az Iliászra vonatkozó egyik kérdésre, a középiskolai magyartanárnk hamar rájött, hogy nem az eredeti művet olvastam. Leültetett, és kegyetlenül éreztette velem a nemtetszését. Ez az eset mutatta meg számomra először, hogy mit jelent a provincializmus. Csongrádon nagyon jónak számítottam, de bekerülve az elit iskolának számító Török Pál utcai művészeti középiskolába, ahová elsősorban a fővárosi középosztály jeles tagjainak gyermekei jártak, rá kellett döbennem a különbségekre. Díszítőfestő szakra vettek fel, már az első szakórán záporoztak a számomra addig sohasem hallott festők – Gauguin, Cézanne és mások – nevei. Másnap elmentem a könyvtárba és utánanézttem. Nagyon jó volt a csongrádi rajztanárom, de ő megállt Munkácsynál, Rippl-Rónainál, miközben már máshol tartott a világ. Párizshoz, Londonhoz vagy New Yorkhoz képest persze a budapesti középiskola is provinciális volt akkoriban. A kibontakozó londoni iskoláról – Peter Blake-ről, Bryan Clarkról – senki sem tudott. Nem kaptunk naprakész információt arról, hogy hol tart a világ művészete.

– *Akadtak olyan mesterei, akiket érdemes megemlíteni?*

– Jók voltak a tanárain, például Somogyi Gábor, Balás Lászlóné. Matzon Frigyes tanította a mintázást, aki a két háború között a modern szobrászati irányzat egyik oszlopos tagja volt. Tőle kicsit már megcsontosodott gesztusokat láttam, többségünknek nem tudott átadni olyan információkat, amelyek igazán fontosak lettek volna. Vizuális meglepetés volt, amikor csokornyakkendőben lépett be a középiskolába, de e mögött nem volt már új tartalom. A posztimpreszionizmusról és esetleg a kubizmusról szólt a gimnázium, miközben a világban már sok minden más is történt, ami persze a politika miatt sem tudott rögtön megjelenni. Emlékszem, a hetvenes évek elején még Kafkáról és az elidegenedésről folyt a vita nálunk. Olyan volt ez, mint amikor srác kormban a porban futottam az úton, és élveztem, ha egy héten egyszer arra jött egy tehergépkocsi, és beleszippanthattam a bűdös füstgázba, ami akkor érdekesnek tűnt. Ma már mindenki tudja, hogy menekülni kell tőle.

– *Érettségi után nem került be azonnal a Magyar Képzőművészeti Főiskolára; mit csinált éveken át?*

– Barangoltam. Persze nem úgy és nem annyit, mint Kassák, aki nekiindult gyalog és eljutott Párizsig. Mindenesetre hivatalsegéd-től hajógyári festőig sok minden voltam. Részt vettem a Stúdió K munkájában és sok más szakmai kísérletben. Elég későn világosodott meg előttem, hogy nem vagyok a „helyemen”. Az Elektromos Műveknél különböző kapcsolók, műszerek, jelzőberendezések között dolgoztam mint segédelektrikus. Minden hajnalban, amikor a felkelő napra rácsodálkoztam, az jutott eszembe: mi a csudát keresek én itt? Miért nem rajzolok? Bár szakmai sikereim is voltak, az egyik

tizenkét órás éjszakai szolgálat után elhatároztam, nem maradok ott „nyugdíjig”. Ke-
restem egy jó szabadiskolát Budapesten, és két év múlva, harmincéves koromban be-
kerültem a főiskola grafikus szakára.

– *Nem volt furcsa húszévesek között tanulni?*

– Akkoriban én már máshol tartottam, feleségem volt, és építkeztünk. Elég olva-
sott voltam, felkészültem arra, hogy a korosztálybeli különbségek miatt adódhatnak
feszültségek. Igyekeztem tolerálni a tanárokat is, akik rá voltak hangolva, hogy a velük
szemben ülők húszéves fiatalok, akiknek – kis túlzással – bármit mondhatnak. Talán
nem véletlen, hogy főiskolásként készítettem egy sorozatot Iskola a határon címmel,
amiben az egyéni helyzetem és a nyolcvanas évekre jellemző általános politikai helyzet
is benne volt. Bármennyire is izolálva éltünk, az 1968-as nyugati diákmozgalmak nagy
hatással voltak rám. Sokat olvastam, az elmélet felé fordultam, és amikor kicsit jobban
elmélyedtem a társadalomtudományokban, az esztétikában, rájöttem, hogy ha valaki
az európai szellemi életben való részvételt túzi ki maga elé célul, akkor Heidelbergbe
kell mennie. Ott lehet olyanokkal találkozni, akikkel később vitát lehet folytatni. Be-
láttam, hogy semmi esélyem sincs arra, hogy magas szinten megtanuljam a német
nyelvet, arra pedig végképp nincs, hogy Heidelbergbe eljussak. Annak azonban nagy
hasznát vettem, hogy három évet foglalkoztam esztétikával, és sok mindent végig-
olvastam. Korábban, ha felütöttem egy teoretikus lapot, könyvet, meghallgattam egy
vitát, hozzászólást, zavarban voltam, nem értettem, hogy miről szól. Ma már, ha ke-
zembe kerül egy írás, rögtön meg tudom ítélni, milyen színvonalon van benne felvetve
és kifejtve egy gondolat.

– *Kik voltak a meghatározó mesterei a főiskolán?*

– Fontos támaszt kaptam Raszler Károlytól, Nagy Gábortól és Kocsis Imrétől, de
nem állíthatom, hogy valaki közvetlen hatással lett volna rám. Sokat segített, hogy
a tanárok között voltak olyanok is, akik megéreztek: nekem fontos a főiskola. Tolerál-
ták, ha nem egészen úgy dolgoztam fel bizonyos dolgokat, mint a kollégák többsége.
A főiskolán világosodott meg számomra, hogy Kondor Béla milyen jelentős alkotó.
Korábban nem tudtam. Emlékszem, a középiskolában a művészettörténet tanárom-
mal, Maksai Lászlóval elmentünk egyszer a Múcsarnok minden év májusában megren-
dezett tárlatára, és a következő órán írunk kellett egy dolgozatot a kiállításon szerzett
élményeinkről. Én Kondor Béla és Kajári Gyula művészetét vettem össze, és Kajárit
tartottam jobbnak. A főiskolán jöttem rá, hogy a magyar grafika igazán nagy formá-
tumu, iskolateremtő egyénisége Kondor volt. Amikor jelentkeztem a Képzőművészeti
Főiskolára, már azzal mentem oda, hogy üveggel akarok foglalkozni. Ezt persze csak
utólag vallottam be a mestereimnek. Egy kedves filosz ismerősöm, Bizám Lenke, aki
angol irodalomtörténettel és filozófiával foglalkozott, és ismeretei révén az angol mű-
vészetben is otthon volt, hívta fel a figyelmemet John Huttonra. Anglia olyan messze
van Magyarországtól, hogy az angol művészet soha nem tudott hatni igazán nálunk.
Talán ez alól valamelyest Henry Moore művészete a kivétel, de őt sem úgy fogadta
a hazai szakma, mint ahogy a jó Angliában létezett. John Hutton üveggravírozással fog-
lalkozott, és őt is megbízták, hogy vegyen részt Coventryben a németek által lebom-
bázott híres gótikus templom helyreállításában. Kétméteres gravírozott üvegangyalo-
kat tett egy hatalmas üvegfüggönyfalra, amellyel a templom hajóját zárták le. Egy-
értelmű volt, hogy ennek a technikának az alkalmazásához rajzból nagyon jónak kell
lenni. Az üvegről ugyanis nem lehet radírozni. Tehát ahhoz, hogy hasonlóan jó le-

gyek, előbb meg kell tanulnom rajzolni. Természetesen ezt nem mondhattam el a főiskolai felvételin, mert jót mosolyogtak volna rajtam. Akkoriban kezdődött Magyarországon egyfajta sajátos integrálódás az ipari országok irányába. A főiskolán ez úgy jelentkezett, hogy kezdtek úgy oktatni, olyan értékeket próbáltak átadni, mint Párizsban, Rómában és Münchenben. Budapesttel ellentétben például Prágában indítottak külön média szakot is, amelyre mindenki átmehetett, aki kísérletezni akart. Abban a közösségben meg lehetett beszélni a felvetődő kérdéseket, a többi tanszéken viszont azt vallották, hogy aki továbbra is festészetet akar tanulni, annak szükséges ismernie a festékeket, aki pedig üveggel akar foglalkozni, annak meg kell tanulnia mindent az üvegről. Prága egyszerre tudta megőrizni az értékeit és tudott toleráns lenni, ezzel szemben a budapesti főiskolán nem választották szét ezeket a dolgokat, ami nem vált az oktatás javára. A grafikán a szakmát oktatták, ezért nagyon örültem, hogy ott végezhettem.

– *Hogyan került a képzőművészetiről az iparművészeti főiskolára?*

– Harmadéves koromban iratkoztam be az iparművészeti főiskolára. Akkor fordult elő első alkalommal, hogy a kulturális és oktatási miniszter engedélyezte a párhuzamos hallgatást. Miután megszereztem a diplomát a képzőművészetin, a mesteriskolai évek alatt engedéllyel hallgattam át az iparművészetre, ahol az üveg szakon Bohus Zoltán, Horváth Márton és Kiss Imre volt a mesterem. Ott nagyon sok mindent megtanultam az üvegről, ami nem kapcsolódott közvetlenül a John Hutton-i hagyományokhoz.

– *A tanulmányai után hogyan indult el önálló művészi pályája?*

– Akkoriban már a harmincas éveim közepén jártam, és ez az időszak szolgált néhány meglepetéssel. Volt már egy-két üveges megbízásom az iparművészeti befejezése előtt is, és elküldtem a munkáimat különböző kiállításokra, szerepeltem például Németországban. Érdekesség, hogy a képzőművészeti főiskolán az építészettörténethez hozzátartozott, hogy ellátogattunk mindegyik nagy műhelybe, így jutottunk el Szegedre és Miskolcra is. Mesterünk, a Svédországból visszatelepült építész, Kleinerzer János, aki az építészettörténetet oktatta, módszeresen törekedett arra, hogy a hallgatók és a vezető építészek között legyen kapcsolat. Ez nagyon jó volt számunkra, de sajnos ezek a műhelyek mára megszűntek, átalakultak, átstrukturálódott az építőipar, más frontok mentén születtek meg az új tervező cégek. Mi még szerencsések voltunk, hogy találkozhattunk az iskolateremtő tervezőkkel, irodavezetőkkel, akik később részben az új irodák vezetői is lettek. Ekkor született meg a kapcsolatom az építész szakmával, ami nagyon fontos volt, ahhoz, hogy ezen a pályán el tudjak indulni.

– *Művészneve meglehetősen szokatlan. Honnan ered?*

– Eredetileg Kovács Jánosnak hívtak, a Kevét, ami egy nagyon régi magyar név, már főiskolásként vettem fel. Az történt ugyanis, hogy egyik ismerősöm adott egy üveges munkát, amit megoldottam, és a megbízó cég rendben át is utalta az alaphoz az érte járó pénzt. Amikor fel akartam venni, közölték velem, hogy én vagyok náluk a hetedik Kovács János nevű alkotó, ezért vigyek egy igazolást a cégtől: valóban én vagyok az, akinek a pénzt szánták. Ez a prózai történet gondolkodtatott el: érdemes lenne nevet változtatni. Közben volt egy István király-pályázat a főiskolán, amelyhez rengeteg anyagot átnéztem. Azok közé tartozom, aki egy témához minden vizuális és fogalmi információt meg akarnak vizsgálni, így sok középkorról szóló könyvet elolvastam akkor. Az egyikben találtam egy fejezetet, amely azzal foglalkozott, hogy

a nyelvi emlékeken keresztül hogyan lehet visszakövetkeztetni a történelemre. Ebben szerepelt a Keve név is, amely valaha egy törzsfő és a családjáé volt. Van egy ilyen nevű község is, ahol a 11. században emlékezetes csata zajlott. Mivel a Kovács Keve aliterál, egyszerre hétköznapi és misztikus, modern és ősmagyar is, fölvettem művész-nevként. József Attilával hiszek a névmisztériumban, úgy érzem, előnyömré vált a váltás. Egy egyénibb névvel hitelesebbnek tartják az embert, egyszerűbb, különösebb és egyben jobban megjegyezhető.

– Mi volt az első nagyobb szakmai sikere?

– Bodonyi Csabának – aki a szakma szerint a tíz legjobb építész közé tartozik Magyarországon – volt egy vidéki kis temploma, egy gyöngyszem, és oda kellett tizenkét darab tondót, kör formájú üveget készítenem. Összeismertetett a helyi plébánossal, aki megfogalmazta, hogy mit szeretne látni. Bár nem mondta ki, de kikövetkeztettem, hogy olyan felhőket képzelt el, amilyeneket barokk képeken látni. Merész ötlettel ezeknek a felhőknek egy részét raszterrácsból csináltam meg. Tematikailag és vizuálisan is felhők lettek, de egészen mások, mint amilyenek a barokk képeken szerepelnek. Szerencsére sikere lett, jól illeszkedett az épülethez, a belső térhez, a fehér falakhoz. Olyan volt, mintha különböző vizuális effekteket összemontíroztam volna. Mivel az üvegnek két oldala van, ezt anyagszerűen lehetett elkészíteni. Nagyon újszerű és meglepő megoldás volt, ugyanakkor abban a különös tartományban tudtam tartani, ami még a közönség számára is elfogadható volt. A szakmát és az építészkollégákat is meglepte, mert ilyen felhőket azelőtt csak grafikai szaklapokban, a reklámgrafikában vagy a televízió véletlen effektjeiben lehetett látni.

– Hogyan lehet a megrendelők elképzeléseinek is megfelelően, ugyanakkor a művészi szuverenitást is megőrizve alkotni?

– Eddig sikerült azon a nagyon keskeny ösvényen végighaladnom bukás nélkül, ahol egyszerre tudtam korszerű maradni, ugyanakkor a közönség sem hátrált ki mögülem. Ez a kortárs művészet egyik alapproblémája. A múzeumokban olykor a legvadabb kísérletek zajlanak, az is előfordulhat, hogy mézárszékké válik egy kiállítóterem, vérben és zsírban fürödnek a szereplők. Ennek ellenpontja az abszolút kiszolgálás. Egyszer jártam a Honvédelmi Minisztérium egyik zárt középületében, ahol megdöbbenve láttam kortárs kollégák képeit a hetvenes évekből, amelyek konkrét feladatokról szóltak. Ha bemutatnánk ezeket, sokan megátkoznának. Neves alkotóművészek is olyan vállalhatatlan kompromisszumokat kötöttek, amivel nem hiszem, hogy ma szívesen szembesülnének. Egyszer a kezembe adta kedves esztéta ismerősöm, Maróthy János Szabolcsi Bence Válaszút című tanulmányát, ami annak idején a zenei élethez szólt. Szabolcsi kiváló esztéta volt, úgy tudott a zenéről a fogalom eszközével írni, ahogyan senki. Zseniálisan látta meg az alapproblémát, azt, hogy különböző válaszutak lehetségesek. Három zenei lehetőséget vetett fel a tanulmányban, és végül Monteverdi mellett tette le a voksát más kortárs zeneszerzőkkel szemben. Úgy tudom, a magyar zenei élet képviselői nagyon rosszul fogadták ezt az írást, mert megértették, hogy tulajdonképpen róluk szól. Senki nem szereti, ha kritikus helyzetekben olyan tükröt tartanak elé, amely mindenféle kertelés nélkül, torzításmentesen mutatja a lényegét.

- *Mihez kezdett az iparművészeti főiskola befejezése után?*

- Néhány évig rajzot tanítottam a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, ahol az akkoriban az USA-ból visszatérő Gazdag Gyula vette át a filmrendező és operatőr tanszék irányítását. Miután bevezették a Bokros-csomagot, lemondott a tanszékvezetésről és visszament Los Angelesbe. A programmal együtt az én munkám is megszűnt. Abban az időben Arany Sándor, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Rajz- és Művészet-történet Tanszékének vezetője épp keresett egy tanárt. Így kerültem Szegedre.

- *Rögtön tagja lett a SZÖG-Art Művészeti Egyesületnek is?*

- Nem sokkal utána. Volt egy kiállításom, amit megnézték a kollégáim, és azután ajánlották fel: ha akarok, beléphetek az egyesületükbe.

- *Hol készülnek az üvegmunkái?*

- Otthon is van saját műtermem, de napi kapcsolatba állok a gyárakkal is, mert vannak olyan technikák, amelyeket még a legjobban megfizetett nyugat-európai művészek sem tudnak otthoni műtermükben biztosítani maguknak. Például egy 25 méteres béégető szalagot sohasem lesz érdemes egy alkotónak alkalmi időszakokra otthon üzemeltetni.

- *Az üvegművészet drága és igényes műfaj, a kívülálló számára úgy tűnhet, talán kicsit anakronisztikus is. Nem kedvez számára a 21. századi felpörgetett életritmus...*

- Az üvegművészetnek hatalmas tradíciója van, ami egészen a középkorig nyúlik vissza. A gótika időszakában született meg a murália közösséghez szóló fajtája, ami egy időben eltűnt, de a szecesszió sok vonatkozásban visszahozta. Az üveg mint anyag mindeközben nagyon sokat fejlődött. Ha egy építész ma elmegy egy üvegyárba és azt mondja, hogy olyan hangelyelő üvegre van szüksége, amin zavartalanul át is lát, akkor legyártják neki. Berlinben, a kongresszusi épület felhúzásánál az ipar már előállított ilyen üveget. Ha építék egy üveg irodaházat, de nem akarom, hogy megfőjenek benne az alkalmazottak, akkor a hősugarak hatvanöt százalékát elnyelő üvegre van szükségem. Az ipar már ezt is elő tudja állítani. Odáig jutottunk a technológia fejlődésében, hogy sok olyan dologra képes az üvegyártás, ami hosszú ideig megoldhatatlan alapproblémának tűnt. Az üveggel dolgozó iparművészek számára így rengeteg új lehetőség teremtődött, mint ahogyan a magyar építészeti üveg vonatkozásában is sok még a kihasználatlan lehetőség. Sajnos, Magyarországon még nem megfelelő az üveg társadalmi elfogadottsága. Ez kapcsolatban áll azzal a társadalmi-politikai helyzettel, amelyben élünk. Szerencsétlen történelmi szituációban Magyarország elveszítette középhatalmi státuszát, és ezt követően ütköző állammá minősült le. Az üveg szempontjából ez tragikus fejlemény volt, mert ez egy olyan anyag, ami biztonságot igényel. Nem véletlen, hogy az üveg az ipari országok reprezentatív anyaga. Magyarországon még nem az, itt még mindig félnék attól, hogy összetörik. Különösen Angliában, Németországban és Franciaországban nagyon komoly üvegművek maradtak fenn már a XI. századból, de ahogy haladunk keletebbre, ezek fokozatosan eltűnnek. Érdekes módon az üveg határa valahol ott húzódik, ahol a katolicizmusé.

- *Milyen lehetőségei vannak ma egy üvegművésznek a szabad önkifejezésre?*

- Erre a műfajra is vonatkozik az általános jelenség, melyre már Hegel és Kant is felhívják esztétikáikban a figyelmet: a művészeteken belül a díszítőművészet felé történik a súlyeltolódás az ábrázoló művészettel szemben. Ez nem azt jelenti, hogy az áb-

rázoló művészet elveszíti jelentőségét, vagy nincs rá szükség, egyszerűen a társadalmi szituációkból adódóan történik egy ilyen súlyeltolódás. Ez a folyamat az üvegre is érvényes. Azok a megrendelők, akik valamilyen közösség szempontjából fogalmazzák meg az alkotó számára a feladatot, nyilvánvalóan nem adhatnak felmentést bizonyos kööttségek alól. Sokszor megelégednek egy probléma formális megjelenítésével, nem izgatja őket a tartalom. A reneszánsz művészete azért fantasztikus és példamutató is ebből a szempontból, mert miközben fogalmilag és a téma vonatkozásában teljesítette a megrendelői elvárásokat, tartalmilag ténylegesen új gondolatokkal töltötte ki. A művészetnek az üveggel szemben nagyon sok elvárása van, de az anyag fegyelmet kényszerít az alkotóra. Ha valamilyen anyagszerűtlen dolgot csinállok, ami teljesen abszurd, akkor lehet, hogy egy üvegmozsa kupacot kapok végül. Ha nem vesszük tudomásul az üveg jellegzetességeit, korlátait, akkor kivihetjük a szemétdombra, amit csináltunk. Ez bizonyos szempontból pozitív dolog is, mert lefarag olyan szélsőséges tendenciákat, amelyeket más anyagok hosszabb-rövidebb ideig elviselnek.

– *Az eddigi munkái közül melyiket tartja a legizgalmasabbnak?*

– Mindegyik nagyon érdekes, izgalmas, amikor az ember elvállalja, mert mindig joggal érzi úgy, hogy új lehetőségek előtt áll. Minden munka után marad egy felvetés, egy olyan tanulság, ami arról szól, hogy mit lehetett volna másként, izgalmasabban megoldani. Ez a következő feladatra marad. Három munkám áll most nagyon közel hozzám: amit a Matáv székházába, a Csongrádi Levéltárba és amit a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karának lépcsőházába készítettem. Egyik sem figurális, bár szívesen csinálnék olyat is. Persze akkor, ha a felkérés garátná a megvalósításhoz szükséges anyagiak biztosítását is. Azok közé az üvegművészek közé tartozom, akik hisznek abban, hogy új lehetőségek vannak ebben az anyagban. Az üveg belső rendszerét, szerkezetét, hagyományát illetően jutottam erre a gondolatra, másrészt az üveg testvérműfajából, a magyar textilből, grafikából kiindulva érzem úgy: a díszítőművészeti szerepkört túllépve az üveg újra olyan helyzetbe kerülhet, hogy meg tud jeleníteni közösséget is érintő értékeket. A nagy közösségi terekben óhatatlanul adódik, hogy az üveg a természetéből adódóan meg tud szólaltatni a köz számára fontos állásfoglalást. Ehhez a tartalmilag teljesen új felvetéshez elvileg rendelkezésre állnak azok a technikai eszközök, amikkel ezt ki is lehet fejezni. Az új lehetőségeket nagyon fontosnak tartom, ezek mentén szeretnék dolgozni. Az üveg rokon a filmmel annyiban, hogy ez is elég drága műfaj. Bár egy nagy üvegkompozíció legfeljebb tizedébe kerül egy kétórás játékfilmnek. Nagy szerepe van a megbízásnak, annak, hogy a művész tud-e a pénz fölött rendelkező új elitekkel megfelelő párbeszédet folytatni.

– *Akadnak fogékony mecénások?*

– A legújabb változások hatására megjelentek azok a menedzserek, akik nagy magánvagyonok és tőkék felett rendelkeznek, óriási beruházásokat vezetnek, és döntési joggal is bírnak. Lehetnek egy üvegművészeknek nagyon jó gondolatai, de ez műfaj annyira drága, hogy nem lehet arra hagyatkozni: az íróasztalomnak dolgozom, majd egyszer előveszem és megmutatom. Ezt senki sem engedheti meg magának. Tehát egy közösségtől, a közösséget megszemélyesítő vezetőktől kell megbízást szerezniem.

- *Mit hozhat az EU-s csatlakozás, és a remélhetőleg vele járó életszínvonal-emelkedés az üvegművészet számára?*

- Sokat jelenthet. Ha Magyarországon gazdasági prosperitás és stabilitás van, ha mentesülnénk a különféle ütköző szerepektől, ha tartós szociális és társadalmi béke maradna, akkor ebből profitálhatnának a polgárok és az üvegművészek is. Ebben a folyamatban bizonyos emberi értékek mentén és védelmében mindig, mindenkor állást kellene foglalnunk.

- *Milyen feladatokra készül a közeljövőben?*

- Kaptam egy nagyon izgalmas feladatot, ami egyelőre előkészületi állapotban van: a Szegedi Tudományegyetem épülő könyvtárába készítek üveget. Felmerült, hogy a könyvtár klasszikus könyvgyűjteményénél olyan ablakok legyenek, amelyek a magyar betűtörténet kiemelkedő egyéniségei szerepelnek.

- *Gyakran felhasznál eredeti dokumentumokat is az üvegin, például egy színházi tárgyú levelet láttam a miskolci teátrumban...*

- Meghatározó élményem volt a híres újhullámos angol film, az Egy csepp méz. Ha visszaemlékszünk a végére: a lány sétál a nagy angol személyiségek sírlapjai között, melyeken nagyon szép kalligráfiákat, neveket és betűket látunk. Ezek akkor mondanak valamit a néző számára, ha rendelkezik legalább minimális ismeretekkel az angol történelemtől. A film rendezője először használt ilyen vizuális és betűn keresztüli üzeneteket. Érdekes, hogy amikor a képzőművészeti főiskolán diplomavédésre várakozva ücsörögtünk a díszterem előtt a folyosón, bár százszor jártam ott, soha nem néztem fel a mennyezetre. Akkor megtettem, és azoknak a neveit láttam ott, akik pénzt adtak a 19. században arra, hogy a képzőművészeti akadémia megalakuljon. Előtte jártam a belgrádi főiskolán, és láttam az ottani, 20. század eleji épületet, amit egy gazdag kereskedő ajánlott fel. Nagy különbség, hogy valaminek 150 éves hagyománya van, vagy csak 50. Akkor úgy éreztem, ahhoz, hogy én ott lehetek a főiskolán, olyan személyiségek kellettnek, akik akár pipázhattak volna ahelyett, hogy összeültek és elhatározták: alapítanak egy akadémiát. Ezek a gondolatok a betűkön keresztül jöttek felém. Nagyon sokszor találkozunk a betűvel, mint információhordozóval, amelynek sokféle a formája, és különös varázsa van. Először a miskolci színház ablakainál merült föl: hogyan lehetne emléket állítani azoknak az embereknek, akik komoly kölcsönt vállaltak magukra azért, hogy megépüljön az első magyar újkori kőszínház. Öt évre vállalták, hogy évente befizetnek egy jelentős összeget. Ezekről az emberekről nem találtunk képeket, de fennmaradt egy jegyzőkönyv, amit mindegyikük aláírt. Mivel valahogyan szeretnénk volna idézni ezeket a miskolci polgárokat, úgy éreztük, nem tudjuk jobban, minthogy felhasználjuk a kezjegyüket. Kiválasztottuk az első 150 aláírást, ezeket felhúztam a szitára, és nagyítva rányomtattuk a megfelelő színű üvegre, hogy a mai néző számára valamit visszalopjunk a tovatűnő ősök nyomából. A modern technika már lehetőséget nyújt erre, korábban nem tudtuk volna megcsinálni. Az ipar kitalálta a magas üvegtartalmú és ólommal dúsított szitafestéket, amelynek olyan a fajsúlya, hogy másodperceken belül kiülededik a vízből. Ahhoz, hogy szitálni lehessen, kellett egy olyan hordozó, ami nem befolyásolja a színt, eltűnik a beégetés során, de közben nem enged kiüledni az anyagot, amíg a szitán átrésem. Az aláírások felhasználásával emléket szerettem volna állítani az áldozatkész miskolci polgároknak, mert követendő példák arra, hogy a közért mindig tenni kell valamit.

- *Visszatérve az új egyetemi könyvtárhoz: azt mondta, a magyar betűtörténet kiemelkedő tervezői szerepelnek majd az ottani üvegfelületeken. Kik ők?*

- Egyetlen klasszikus akad közöttük: Misztótfalusi Kis Miklós. Sajnos utána hosszú szünet következik. Maiakat, moderneket kellett beemelnünk, köztük egy olyan szegedi kortársunkat is, aki ma az internet segítségével sok betűt ad el az amerikai piacon. Felmerült, hogy klasszikus betűk – Times, Garamond – is szerepelhetnének, de végül úgy döntöttünk, legyenek csak magyarok. Annak ellenére, hogy nagyon kevés van belőlük. Egy szóval kockáztatunk, bízunk, bizakodunk és hitelezünk a kollégáknak. Ha olaszok, franciák, németek lennének, tíz olyan betűtervezőt is választhatnánk könnyedén, aki a 14. és 18. század között tevékenykedett.

- *Hogyan képzeljük el ezeket a könyvtári ablakokat?*

- Nem szívesen mesélném el. A tervek már megvannak, remélem, hogy a végeredményt bárki megláthatja majd. Szép kihívás számomra ez a feladat. Öt ablakot készítek el. Remélem, megfelelő támogatást kapok ehhez az egyetem részéről. Létezik egy törvény, amely lehetővé teszi, hogy a beruházások után történő befizetésekkel bizonyos százalékot ilyen célokra vissza lehet igényelni. Ez kényelmetlenségekkel jár, többet kell adminisztrálni. Mégis bízom benne, hogy mindenki vállalkozik egy kicsivel több munkára, és akkor az épület és a közösség is gazdagodhat ezekkel az ablakokkal, érzésekkel és gondolatokkal.

Hollósi Zoltán

